

Bijlage F | Richtlijnen bij overlast

Bomen worden meestal als een waardevolle toevoeging aan de openbare ruimte gezien. Echter, bomen kunnen soms overlast veroorzaken. Als een boom overlast veroorzaakt nemen we een weloverwogen beslissing of en welke maatregelen we nemen om de overlast te beperken. Hierbij zijn de mate van en het type overlast, en de beleidsstatus van de boom bepalend. In de meeste gevallen wordt geïnvesteerd in boombesparende maatregelen om de overlast te verminderen. In enkele gevallen kan de uiterste maatregel een nader onderzoek zijn tot de mogelijkheden van kap. Dit zal bij waardevolle bomen enkel in het geval van zwaarwegende maatschappelijke belangen zo zijn.

Hieronder zijn de verschillende soorten overlast meetbaar gemaakt en is aangegeven of de klacht een reden is voor nader onderzoek naar de mogelijkheden tot kap. Aan het eind van het document is een samenvattende tabel opgenomen.

Toelichting per type overlast

Harde vruchten, bladval, bloesems, zaden en naalden

Gedurende het jaar laten bomen onder andere bloesems, zaden, bladeren, naalden, eikels, kastanjes, noten en ander materiaal vallen. Dit zijn natuurlijke en seizoensgebonden processen. Het vrijgekomen materiaal kan op het wegdek en trottoir terecht komen en voor slip- en valgevaar zorgen, het kan straatkolken verstopen, het geeft een rommelig beeld en als blad op het gazon blijft liggen kan het gras verstikt raken.

Maatregelen ter voorkoming van overlast

De overlast wordt weggenomen via reguliere veegrondes. De locaties van vruchtdragende bomen (eik, kastanje, noot en beuk) worden zorgvuldig gekozen, waarbij het uitgangspunt is dat ze worden aangeplant op plaatsen waar ze zo min mogelijk overlast kunnen veroorzaken. Vruchtdragende bomen zijn een verrijking voor de natuurbeleving en dragen bij aan de (bio)diversiteit. Bij de vervanging van naaldverliezende coniferen worden de mogelijkheden van andere soorten in overweging genomen om de overlast van naaldval te beperken. Op plaatsen waar het geen overlast veroorzaakt, mag het vrijgekomen materiaal blijven liggen. Het materiaal verteert en zal op den duur weer opgenomen worden door de bomen en planten.

Overlast door harde vruchten, bladeren, bloesems, zaden en naalden is voor de gemeente geen reden voor onderzoek naar de mogelijkheden voor snoei of kap.

Zachte vruchten

Vruchten (zoals pruimen, appels, peren en siervruchten) vallen aan het einde van de rijpingsperiode van de boom en kunnen op bepaalde locaties overlast veroorzaken. Wanneer de vruchten worden platgereden of -gelopen ontstaat er een gladde substantie die slip- of valgevaar kan veroorzaken. De vruchten kunnen ook ongedierte zoals wespen aantrekken. Bij meldingen van overlast die gegrond blijken te zijn, worden de mogelijkheden voor kap en vervanging onderzocht.

Toelichting gegronde overlast

Er is sprake van overlast als het trottoir en de weg bij de betreffende boom ten minste voor 2 vierkante meter bedekt is met platgereden of -gelopen vruchten.

Boombesparende maatregelen en maatregelen ter voorkoming van overlast

Als straatboom zijn zachte vruchtdragende soorten niet geschikt gebleken. De beleidsstatus bepaalt hoe de situatie wordt opgelost.

- Bij enige overlast worden het trottoir en de weg regelmatig schoongemaakt. Bij meldingen van overlast die gegrond blijken te zijn, worden de mogelijkheden voor kap en vervanging van functionele bomen onderzocht. Bij nieuwe aanplant worden deze bomen alleen aangeplant op locaties waar geen overlast te verwachten valt.
- Waardevolle bomen en boomstructuren zijn beschermd tegen kap. Vanwege de beleidsstatus is de investeringsbereidheid hoog. Bij deze bomen is het mogelijk om meer te investeren in boombesparende maatregelen, zoals vaker vegen.

Overhangende takken

Overhangende takken van bomen en heesters kunnen de particuliere of gemeentelijke erfgrans overschrijden. De norm, conform het Burgerlijk Wetboek, is dat een boom 2 meter van de erfgrans moet worden geplaatst. Een boom die reeds langer dan 20 jaar staat zonder klachten, mag daar op grond van verjaring blijven staan. Afwijken van de minimale afstand tot de erfgrans gebeurt bij aanplant alleen in overleg en afstemming met de belanghebbenden en mits geen andere mogelijkheden zijn om een goede boomstructuur aan te leggen.

Klachten en meldingen aangaande overhangende takken zijn voor de gemeente geen reden voor onderzoek naar de mogelijkheden voor kap, mits er aan de wettelijke normen (afstand tot erfgrans, verkeersveiligheid) wordt voldaan.

Maatregelen ter voorkoming van overlast

Gedurende de BoomVeiligheidscontrole en Onderhoudsinspecties (BVO) is er aandacht voor overhangende takken en gaat men over tot snoei wanneer takken meer overhangen dan op basis van hun reguliere kroonvorm verwacht mag worden. Voorwaarde is dat bij de snoei de stabiliteit van de boom en de normale kroonvorm niet aangetast mogen worden. Ingrijpende maatregelen worden met bewoner(s) besproken.

Voor particuliere boomeigenaars gelden dezelfde regels. Wanneer de takken van een particuliere boom de erfgrans overschrijden, kan de eigenaar worden aangeschreven met het verzoek om de overhangende takken te verwijderen. Wanneer snoei na 2 aanschrijvingen niet heeft plaatsgevonden, kan de gemeente voor rekening van de bewoners overgaan tot snoei.

Verkeersonveilige situaties

Bomen kunnen door hun locatie en/of omvang het zicht op de weg ontnemen en zo onveilige verkeerssituaties veroorzaken. Bij klachten en meldingen over verkeersonveilige situaties door bomen wordt de situatie door een verkeersdeskundige beoordeeld in overleg met de boomdeskundige. Indien de veiligheid met een snoeimaatregel hersteld kan worden, zal de gemeente overgaan tot snoei en bij particulier groen worden de bewoners aangeschreven om hun boom te snoeien (conform het Burgerlijk Wetboek).

Boombesparende maatregelen en maatregelen ter voorkoming van overlast

Wanneer een dikke stam het zicht belemmert, kan niet met een snoeimaatregel worden volstaan. De beleidsstatus bepaalt hoe de situatie wordt opgelost.

- Bij functionele bomen en reguliere laanbomen zullen boombesparende maatregelen worden verkend, maar de investeringsbereidheid is lager, waardoor er eerder zal worden overgegaan op kap.
- Waardevolle bomen en boomstructuren zijn beschermd tegen kap, tenzij ze een gevaar voor de omgeving vormen. Bij deze bomen worden boombesparende maatregelen, zoals het aanpassen van de wegingdeling, grondig verkend. Vanwege de beleidsstatus is de investeringsbereidheid hoog. Pas wanneer er geen alternatieven mogelijk blijken om de verkeersveiligheid te vergroten, worden de mogelijkheden voor kap onderzocht op grond van veiligheid.

Schaduwwerking

De kronen van bomen groeien gedurende hun leven zodanig dat zij op een gegeven moment veel schaduw kunnen geven. Schaduw in huis en tuin door een (gemeentelijke) boom kan hinderlijk zijn en als overlast ervaren worden. Ook bij het installeren van zonnepanelen worden grote bomen die schaduw op het zonnedak werpen als een probleem gezien. Schaduwwerking is een eigenschap die hoort bij de boom en tot zekere mate voorzien en geaccepteerd moet worden.

Maatregelen ter voorkoming van overlast

Voor het bepalen van overmatige schaduw in huis gebruikt de gemeente de door TNO gestelde minimumnorm voor de bezonning van woningen: "Er is sprake van voldoende daglichttoetreding wanneer er sprake is van ten minste 2 mogelijke bezonningsuren per dag in de periode van 19 februari tot 21 oktober (gedurende 8 maanden) in de woonkamer".

De minimumnorm voor de bezonning van tuinen is afhankelijk van de oppervlakte van de betreffende tuin. Voorwaarde is dat in de periode van 1 april tot 1 oktober een minimum aantal van 2 bezonningsuren per dag mogelijk moet zijn, op in ieder geval een deel van de tuin.

De bewoner is verantwoordelijk voor het aanleveren van de bewijslast voor verminderde lichttoetreding, op basis van deskundig onderzoek. Het kappen (of het ingrijpend snoeien) van één of meerdere bomen wordt pas overwogen indien de situatie naar oordeel van het deskundig onderzoek als onacceptabel wordt beschouwd. Bij deze overweging wordt de situatie bij aanvang van de bewoning meegewogen.

Waardevolle bomen en boomstructuren zijn beschermd tegen kap, tenzij ze een gevaar voor de omgeving vormen. Schaduwwerking is geen reden om de mogelijkheden voor kap te onderzoeken. Wel kunnen de mogelijkheden van snoei onderzocht worden om de overlast te verminderen.

Het plaatsen van zonnepanelen binnen de huidige en/of toekomstige schaduw van reeds aanwezige bomen is voor gemeente Neder-Betuwe geen reden om de bomen te snoeien of te verwijderen.

Bij (reguliere) vervanging van bomen wordt de eventueel te verwachten schaduwwerking van de nieuwe boom meegewogen in de soortkeuze en de plantlocatie.

Bij nieuwe planologische ontwikkelingen zal de gemeente Neder-Betuwe rekening houden met het toenemende aantal zonnepanelen dat geplaatst wordt en waar mogelijk keuzes maken voor de aanplant van bomen die minder hoog worden.

Veiligheidsrisico omwaaien of vallende takken

Tijdens storm of onweer kunnen bomen worden blootgesteld aan aanzienlijke krachten, in het bijzonder in de kroon. Inwoners kunnen bezorgd zijn over de weerbaarheid van een boom tijdens een stevige wind, storm of blikseminslag en daarover een klacht of melding indienen. Deze klacht of melding zal niet direct aanleiding geven tot het onderzoeken van de mogelijkheden om de boom te kappen. Wel wordt de melding serieus genomen en de situatie beoordeeld door een boomdeskundige.

Maatregelen ter voorkoming van overlast

De gemeente Neder-Betuwe werkt preventief aan het wegnemen van de zorgen van haar inwoners. Dit wordt gedaan door jaarlijks adequaat een derde deel van het bomenbestand te inspecteren en aansluitend alle voorzienbare risico's te verwijderen door middel van snoei of kap.

Wortelopdruk

Boomwortels transporteren water en voedingsstoffen en zorgen er in samenwerking met de bladeren voor dat de boom blijft leven. Als de boom groeit, neemt de vraag naar water en voedingsstoffen toe waardoor het wortelsysteem zich uitbreidt. Wortels worden langer en dikker. Ook zorgen bomen met onvoldoende ondergrondse groeiruimte voor meer wortelopdruk omdat zij hun voedingsstoffen niet diep in de grond vinden, en dus horizontaal gaan zoeken.

Onder de verharding en bij gebouwen kunnen de wortels voor problemen zorgen. Door bestratingsopdruk ontstaan oneffenheden die kunnen leiden tot struikel- en valgevaar. Wanneer boomwortels in de constructie groeien, kan er schade aan huizen ontstaan.

Bij meldingen over wortelopdruk in verhardingen en schade aan funderingen en gebouwen beoordeelt de gemeente de situatie op basis van aangeleverd bewijs door de melder, en controleert deze eventueel ter plaatse. De gemeente treft maatregelen wanneer de veiligheid in het geding komt of wanneer gebouwen beschadigd raken. Bij schade aan gebouwen kan de gemeente overgaan tot het kappen van de boom indien er geen andere structurele oplossingen zijn, ook indien het een beschermwaardige boom betreft.

Boombesparende maatregelen en maatregelen ter voorkoming van overlast

Straten met gevaarlijke oneffenheden door wortelopdruk worden opnieuw bestraat. Voor een langdurig effect worden de wortels gesnoeid en wordt vervolgens de bestrating hersteld. Hierbij mogen de vitaliteit en stabiliteit van de boom niet geschaad worden.

Voor een duurzame oplossing kan de weg worden omgeleid indien hier voldoende ruimte voor is. Deze investeringsbereidheid is voor waardevolle bomen en boomstructuren groter dan voor functionele bomen. Bij functionele bomen zijn de inspanningen tot boombehoud en het herstellen van de wortelopdruk sneller uit verhouding met de waarde of levensverwachting van de boom. In dat geval zal de boom worden vervangen, waarbij de groeiplaats wordt ingericht conform Handboek Bomen. Zo is de kans op het ontstaan van wortelopdruk zeer laag. In overleg met de bewoners vindt vervanging plaats als onderdeel van een reconstructie, groot onderhoud of rioolvervanging.

Bij schade aan funderingen en gebouwen kunnen de boomwortels eveneens gekapt worden. Bij de kap van wortels mag deze ingreep de vitaliteit en stabiliteit van de boom niet schaden. Wanneer het kappen van de wortels niet voldoende is, of de stabiliteit dermate wordt aangetast dat er een onveilige situatie ontstaat, zal de boom gekapt moeten worden. Ook indien het een beschermwaardige boom betreft, zal het voorkomen van ontoelaatbare schade aan woningen, voorrang krijgen op het behoud van de boom.

Bij onderworteling geldt dat bewoners, binnen de eigen perceelgrenzen, wortels van bomen mogen (laten) snoeien. Ook hier mag dat geen invloed hebben op de vitaliteit en stabiliteit van de betreffende boom. Voorafgaand aan de werkzaamheden moet de boomeigenaar de gemeente informeren over de voorgenomen kap van wortels.

Allergie

Bomen kunnen allergische reacties veroorzaken door stuifmeel, pollen en bijvoorbeeld haartjes van platanen. Hoewel uiterlijk heel verschillend en ieder op een ander moment in bloei, worden de klachten ingeval van een boompollen-allergie bij meer dan 90 procent van de bevolking veroorzaakt door slechts 1 allergeen dat aanwezig is in stuifmeel van bijna alle soorten bomen die in onze omgeving bloeien. Met andere woorden, als iemand allergisch is voor berk, is hij/zij waarschijnlijk ook allergisch voor els, hazelaar, populier of eik.

Daar de verspreiding van stuifmeel en pollen bij veel boomsoorten in verschillende periodes speelt, is het niet mogelijk om hier direct een oplossing voor te vinden. Doordat stuifmeel, pollen en haartjes licht zijn, zullen deze bovendien ook op grote afstand van de boom in de lucht aanwezig zijn.

Allergie is voor de gemeente dan ook geen reden voor onderzoek naar de mogelijkheden voor snoei of kap.

Bladluis en vogeluitwerpselen

In sommige bomen kunnen grote aantallen luizen aanwezig zijn. Deze luizen kunnen, vooral tussen maart en september, een plakkerige substantie (honingdauw) afscheiden. Dit vormt een zwarte aanslag ('roetdauw') op particuliere eigendommen zoals auto's, zonwering, tuinmeubilair en bestrating. Onder bomen kunnen ook uitwerpselen van vogels voor overlast zorgen.

Deze overlast wordt veroorzaakt door natuurlijke factoren die bij het ecosysteem van de boom horen. Een regenbui vermindert de mate van overlast. De overlast is ieder jaar anders afhankelijk van het weer, zoals de hoeveelheid regenbuien in de zomer. De overlast heeft geen effect op de gezondheid en brengt de veiligheid niet in gevaar.

Overlast door honingdauw of vogeluitwerpselen is voor de gemeente geen reden voor onderzoek naar de mogelijkheden voor snoei of kap.

Eikenprocessierups

De eitjes van de eikenprocessierups komen in de periode april, mei uit. De rupsen vervellen 6 tot 7 keer voordat ze een nachtvlinder worden. Na de derde vervelling verschijnen de brandhaartjes die (sterke) allergische reacties veroorzaken, zoals huidirritatie. De overlast heeft effect op de gezondheid van de inwoners.

Een ingrijpende en structurele maatregel, bijvoorbeeld het verwijderen van alle eiken, is niet effectief en zeker niet duurzaam. De eikenprocessierups geeft een seizoensgebonden overlast. Jaarlijks kiezen de (nieuwe) rupsen voor nieuwe bomen. Ook verschilt de hoeveelheid rupsen van jaar tot jaar.

Maatregelen ter voorkoming van overlast

Gemeente Neder-Betuwe onderzoekt de mogelijkheid van het inzetten van preventieve maatregelen, zoals parasitaire nematoden of bacteriën, en de inzet van nestkasten voor mezen die de rupsen eten.

Bij klachten en/of meldingen worden alle gemeentelijke eiken gecontroleerd op de aanwezigheid van eikenprocessierupsen. Bij aanwezigheid van de rupsen wordt een gespecialiseerd bedrijf ingezet om ze te verwijderen (wegzuigen). Chemische bestrijding is niet gewenst, vanwege de negatieve werking op het gehele ecosysteem van de boom. Eikenprocessierupsen in particuliere bomen worden gemeld aan de eigenaar, die daartegen zelf maatregelen moet treffen. Deze bomen vallen buiten de gemeentelijke verantwoordelijkheid.

De aanwezigheid van eikenprocessierups in de gemeente is geen reden om alle (gemeentelijke) eiken te kappen. Ook de kap van specifieke eiken waar eikenprocessierups op aanwezig is, wordt niet overwogen.

Ziekten en aantastingen

Bomen kunnen te maken krijgen met verschillende ziekten en aantastingen. Deze worden veroorzaakt door bijvoorbeeld verschillende zwammen, monilia, bacterievuur, kastanjebloedingsziekte, iepziekte en essentaksterfte. Ook kunnen er in de toekomst nieuwe ziekten en aantastingen aan de bomen voorkomen. Ziekten en aantastingen kunnen ervoor zorgen dat de bomen vervroegd sterven. Aangetaste bomen kunnen tevens dienen als bron voor verdere verspreiding en de lokale bomenteelt bedreigen. Bomen met specifieke ziekten of aantastingen die een bedreiging voor de boomteelt vormen, zoals monilia en bacterievuur, worden direct gekapt. Hier is sprake van een zwaarwegend economisch en maatschappelijk belang.

Boombesparende maatregelen en maatregelen ter voorkoming van overlast

De gemeente werkt preventief door jaarlijks adequaat een derde deel van het bomenbestand te inspecteren en aansluitend maatregelen te nemen. Welke maatregel er wordt genomen is afhankelijk van aantasting en ziekte, beleidsstatus, gevaar voor verspreiding, gevaar voor de omgeving (veiligheid) en boomsoort. De gemeente Neder-Betuwe houdt rekening met welke boomsoorten er worden aangeplant. Boomsoorten en cultivars met een bewezen hoge kans op ziekten worden niet aangeplant.

Bij waardevolle bomen zullen meer inspanningen en investeringen gedaan worden om de boom te behouden. Aangetaste bomen zonder verspreidingsgevaar van de ziekte of aantasting worden alleen gekapt indien de boom een onneembaar veiligheidsrisico vormt voor de omgeving.

Samenvatting

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de richtlijnen bij overlast, die aanleiding geven tot onderzoek naar de mogelijkheden voor kap.

Last van	Wanneer is er sprake van gegronde overlast?	Kan de klacht leiden tot onderzoek naar de mogelijkheden voor kap?	Ook in het geval van waardevolle bomen?
Harde vruchten, Bladval, bloesems, zaden en naalden		Nee	Nee
Zachte vruchten	Platgereden of -gelopen vruchten op het trottoir van 2m ² bij de betreffende boom.	Ja	Nee , in het geval van waardevolle bomen is de investeringsbereidheid hoger zodat er vaker geveegd kan worden.
Overhangende takken		Nee	Nee
Verkeersonveilige situaties	Onveilige situatie bevonden door verkeersdeskundige	Ja	Nee , in het geval van waardevolle bomen is kap alleen een optie als er geen alternatief mogelijk is voor de wegingdeling.
Schaduwwerking	Overschrijden van de TNO-minimumnorm voor de bezonning in huis. Schaduw in tuin op basis van tuingrootte	Ja	Nee , in het geval van waardevolle bomen is schaduw geen reden om de mogelijkheden voor kap te onderzoeken.
Veiligheidsrisico omwaaien bomen of vallende takken	Onveilige situatie bevonden door boomveiligheidsinspecteur	Ja	Ja
Wortelopdruk	Onveilige situaties door ongelijke trottoirs. Schade aan gebouwen, hekwerk en funderingen.	Ja	Nee , in het geval van waardevolle bomen enkel als er schade wordt veroorzaakt aan woningen die met een snoeimaatregel niet verholpen kan worden.
Allergie		Nee	Nee
Bladluis en vogeluitwerpselen		Nee	Nee
Eikenprocessierups		Nee	Nee
Ziekten en aantastingen	Veiligheidsrisico's vanwege stambreuk of instabiliteit bevonden door boomveiligheidsinspecteur. Economisch en maatschappelijk belang	Ja	Ja , bij onveilige situaties, bevonden door de boomveiligheidsinspecteur. In geval van Bacterievuur en Monilia moet een boom, ongeacht de beleidsstatus, direct gekapt worden vanwege zwaarwegende economische en maatschappelijke belangen.